

Tanja Miller, ph.d. Videncenterleder, CEPRA, UCN
2014

Evaluering af ICDP i praksis

Hvordan en relations- og
ressourceorienteret
tilgang kan gøre en forskel
for forældres kontakt og
tilknytning til barnet.

1.	Forord.....	3
2.	Resume.....	4
3.	Indledning	5
4.	Undervisning – hvad er ICDP?	5
5.	Evalueringsdesign	7
5.1	Data	8
5.2	Analysestrategi.....	9
6.	Analyse.....	9
6.1	Familiebehandlers vurdering af udbytte.....	9
6.1.1	Hvorfor efteruddannelse i ICDP?.....	10
6.1.2	Familiebehandlere som forandringsagenter	11
6.1.3	Familiebehandlernes opfattelse af målgruppen.....	12
6.1.4	Opsamling programteori 1.....	14
6.2	Familiebehandlernes vurdering af ICDP i praksis.....	14
6.2.1	Eksempler fra praksis.....	14
6.2.2	Redskaberne	16
6.2.3	Opsamling programteori 2.....	16
6.3	Forældres vurdering af familiebehandling.....	17
6.3.1	Forældres syn på behov for støtte og hvordan	17
6.3.2	Eksempler fra praksis - forældreperspektiv	19
6.3.3	Video som redskab	21
6.3.4	Hjælp eller kontrol	22
6.3.5	Ønsker til fremtiden.....	23
6.3.6	Opsamling programteori 3.....	23
7.	Konklusion.....	24
8.	Litteraturliste	26

1. Forord

Evalueringen er gennemført i efteråret 2014 for Børnefamiliehuset i Kolding Kommune og Act2Learn, UCN.

Evalueringen er udført af Tanja Miller, videntcenterleder og ph.d., og Sofie Roug, stud. mag., CEPRA (Center for Evaluering i Praksis), UCN.

CEPRA er et nationalt videntcenter for evaluering i praksis. CEPRA arbejder med evaluering af læreprocesser inden for det sundhedsfaglige og det pædagogiske område. Vi tilbyder fagligt funderet, kreativt og værdsættende evalueringsarbejde på alle organisatoriske niveauer. CEPRA løser en række konsulentopgaver for stat, kommuner, organisationer og institutioner og udbyder undervisning i evalueringsfaglighed samt opbygning af evalueringskapacitet. Vi udgiver CEPRAstriben (Tidsskrift for evaluering i praksis), der formidler forskning, undersøgelser, praksis og debat om evaluering i det pædagogiske felt. Læs mere på www.cepra.dk.

Vi vil gerne takke alle, der generøst har stillet op til interview i en presset hverdag: ledere og medarbejdere i Kolding Kommune samt forældre til børn i Børnefamiliehuset.

Rapporten må gerne kopieres og videreformildes ved korrekt kildeangivelse.

Rapporten er skrevet af Tanja Miller, CEPRA, UCN

Interview foretaget af Sofie Roug stud.mag., CEPRA, UCN

2. Resume

Evalueringen af efteruddannelsesforløb i ICDP programmet for familiebehandlere ved Børnefamiliehuset i Kolding viser, at netop den relations-og ressourcerorienterede tilgang til udvikling af forældrekompetencer er uhyre virksom.

"De har jo fået fat i nogle familier, hvor der er taget små afgørende skridt – noget ingen tidligere har kunnet gøre" (interview faglig udvikler)

ICDP programmet anvender video og billeder i arbejdet med otte samspilstemaer og syv sensitiveringsprincipper. Familiebehandlerne har ændret pædagogisk praksis i arbejdet med styrkelse af udfordrede forældres forældrekompetencer, og både forældre og professionelle fremhæver anerkendelse af familiens ressourcer som en vigtig løftestang. Dertil kommer vægtlægning af selv små forandringer i forældres selvopfattelse samt opfattelse af barnet og deres indbyrdes relation.

Evalueringen følger virkningen af efteruddannelsen helt ud til forældrene, som måske for første gang har fået en stemme omkring en konkret måde at blive vejledt på. Forældrene er forbavsede over den positive måde, de bliver mødt på, og det er nyt for dem at være dagsordensættende i forhold til prioritering af, hvad vejledningen skal have som omdrejningspunkt.

---

3. Indledning

Det forebyggende arbejde med udsatte børn og deres forældre nyder stor opmærksomhed. Styrkelse af forældreevnen som en løftestang i dette arbejde er højt prioriteret i faglige og politiske kredse. Styrkelse af forældrekompetencen er i dette udviklingsarbejde sket gennem anvendelse af den relations- og ressourcerorienterede pædagogik, hvor motivation for forandringer hentes i opmærksomhed på de områder, der mestres, da denne tilgang har vist sig særlig virksom i udsatte familier.

Udgangspunktet for det pædagogiske arbejde er en opfattelse af, at forældrene er de vigtigste personer i et barns liv; uanset om barnet bor hos deres forældre eller er anbragt andetsteds. Trives forældre i rollen som forældre, vil deres børn have stor mulighed for også at trives.

Efteruddannelse af familiebehandlere tilknyttet Børnefamiliehuset i Kolding i foråret 2014 havde som overordnet formål at styrke mangfoldigheden af tilgange og metoder i organisationen. Den målgruppe af forældre, som organisationen henvender sig til og har som hovedopgave at støtte og vejlede, er differentieret og mangfoldig, hvilket gerne skal afspejle sig i den faglige grundlag i organisationen.

Dette er baggrunden for det uddannelsesforløb, som ti pædagoger, der arbejder som familiebehandlere i Børnefamiliehuset i Kolding Kommune, har gennemført i foråret 2014.

4. Undervisning – hvad er ICDP?

International Child Development Programme, ICDP, har som det overordnede formål at styrke relationen mellem forældre og deres børn og samtidigt være medvirkende til udvikling af den kultur og det miljø, hvori forældre og børn agerer. Efter- og videreuddannelsesforløbet omfatter en indføring i ICDP-programmet. ICDP-programmet er udviklet af to norske professorer i psykologi, Karsten Hundeide og Henning Rye, og det bygger på den nyere udviklingspsykologiske forskning, der viser, at samspil og stilladseret læring er af afgørende betydning for barnets udvikling, såvel emotionelt som kognitivt. Et omdrejningspunkt i ICDP-programmet er at fremme forældres og den professionelle omsorgsgivers oplevelse af barnet som person og medmenneske, således at omsorgsgiveren kan bruge sin indlevelsessevne til at forstå barnets holdninger og handlinger 'indefra' (Hundeide 2006:14). ICDP-programmet retter sig mod at sensitivere omsorgsgivere, så de i højere grad bliver i stand til at understøtte de sider i det naturlige samspil med det enkelte barn, som anses for vigtige for at fremme barnets positive udvikling. Centrale elementer i dette arbejde er bl.a. (ibid:41f.):

1. At fremme en positiv opfattelse af og holdning til barnet
2. At fremme et positivt følelsesmæssigt samspil mellem omsorgsgiver og barn
3. Omsorgsgiverens vejledende og pædagogiske rolle
4. Formidling af mening og udvidelse af barnets oplevelser af omgivelserne

---

5. Regulering, selvkontrol og grænsesætning.

Perspektivet er dobbelt. Der er fokus på både samspil og stilladseret læring; dvs. på omsorgsgiverens evne til at justere sig i forhold til barnets følelsesmæssige tilstand og på omsorgsgiverens evne til at tilpasse sig barnets hensigter, således at de sammen kan opnå fælles opmærksomhed og mening (Hundeide 2006, 13f.). Med reference til dette dobbeltperspektiv er der udviklet otte temaer for godt samspil. Disse samspilstemaer er ifølge Hundeide (ibid:46ff.) tænkt som vejledende rammer, der danner udgangspunkt for aktivering af egen erfaring og udveksling af fælles erfaringer. De otte samspilstemaer er ifølge Karsten Hundeide følgende – her rubriceret i forhold til de tre dialogformer og benævnt med Allan Stevn Bachs formuleringer (Bach 2011:16-17):

Den emotionelle dialog

Vis positive følelser, vis at du er glad for barnet

Juster dig i forhold til barnet og følg dets udspil og initiativer

Tal til barnet om ting, det er optaget af, og prøv at igangsætte en følelsesmæssig samtale

Giv ros og anerkendelse for det, barnet kan.

Den meningskabende og udvidende dialog

Hjælp barnet med at fokusere dets opmærksomhed, så I får en fælles oplevelse af ting i omgivelserne

Giv mening til barnets oplevelser af omverdenen ved at beskrive jeres fælles oplevelser og ved at vise følelser og entusiasme

Uddyb og giv forklaringer, når du oplever noget sammen med barnet.

Den regulerende og grænsesættende dialog

Hjælp barnet med at kontrollere sig selv ved at sætte grænser for det på en positiv måde, at vejlede det, vise positive alternativer, og ved at planlægge sammen.

Endvidere arbejdes der med syv principper for sensitivering af omsorgsgivere, hvilke er vigtige redskaber for familiebehandlerne.

- Etablering af en tillidsfuld kontakt
- Positiv redefinition af barnet
- Aktivering af omsorgsgiver i forhold til tema
- Påpegning af positive træk i omsorgsgivers praksis
- Verbalisering og ledet bevidstgørelse
- Dele erfaringer i gruppe(r)
- Personliggjort og indlevende formidlingsform

Målet er ligeledes, at familiebehandlerne tilegner sig en udvidet kompetence til at kunne iagttage, beskrive og analysere samspil samt en udvidet bevidsthed og sensitivitet i forhold til eget samspil med andre, for dernæst at kunne stilladsere forældres samspil med deres egne børn. I den forstand arbejdes der med afsæt i både en teoretisk og en praktisk tilgang til kompetenceudvikling.

Fokus i forløbet er således deltagernes arbejde med udvikling af andres relationskompetence, hvilket samtidigt indebærer videreudvikling af deltagernes egne relationskompetencer. Målet er at kvalificere deltagerne i uddannelsesforløbet til at igangsætte og fastholde læreprocesser i forhold til forældres samspil med børn og øvrige familie gennem indføring i bl.a. interaktionsorienterede teorier, vejledningsteori og ICDP-programmets sensitiveringsprincipper.

Undervisningsforløbet for familiebehandlere ved Børnefamiliehuset i Kolding er særligt tilrettelagt med henblik på opkvalificering af familiebehandlernes egne relationskompetencer, observationsevner, sensitivering og opnåelse af større viden om værdien og effekten af den ressourceorienterede tilgang som støtte til forældre.

Undervisningen har været gennemført dialogbaseret og med udstrakt inddragelse af deltagerne praksiserfaringer. I forbindelse med undervisningen har hver deltager desuden imellem undervisningsgangene arbejdet med videooptagelser af egen praksis samt formulering af narrativer om stjernestunder.

5. Evalueringsdesign

Evaluering af uddannelse for familiebehandlere ved Børnefamiliehuset i Kolding Kommune tager overordnet sigte på at undersøge under hvilke omstændigheder og med hvilket fagligt indhold, nye kompetencer i anerkendende pædagogik gør en forskel i indsatsen over for udfordrede forældre.

Designet er opbygget som en virkningsevaluering, og derfor er der formuleret programteorier med hypoteser om den virkning/betydning, som undervisningens form og indhold har i forhold til professionelles udbytte af undervisningen.

For at kunne vurdere udbytte fra omsorgsgiverens/forældres position er der tillige formuleret hypoteser om, hvilken betydning tilgangen har for udfordrede forældre og deres oplevelse af udvikling.

Programteori 1

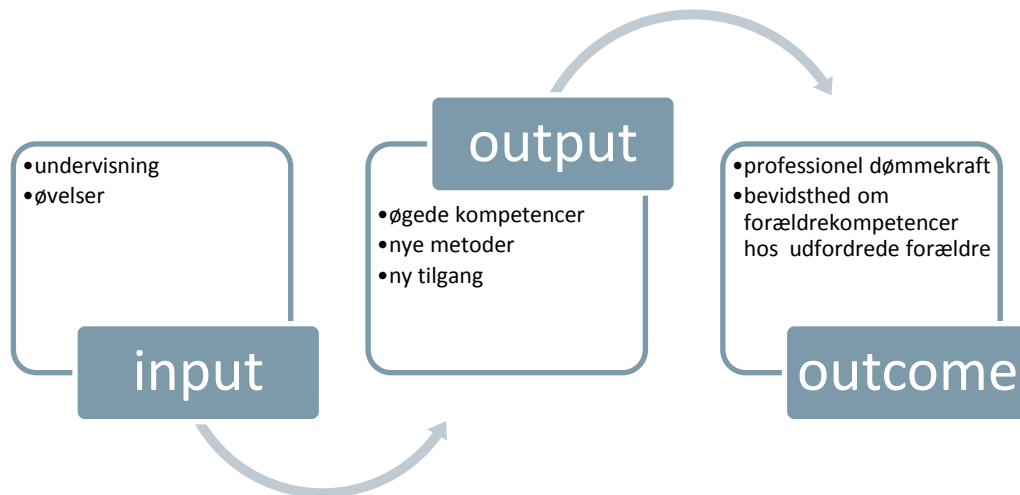
Det antages, at professionelle familiebehandlere gennem undervisning i principperne i ICDP kan optimere hjælpen til udfordrede forældre

Programteori 2

Det antages, at familiebehandlere med afsæt i ICDP's sensitiveringsprincipper kan yde vejledning, der fremmer forældres kontakt til barnets samt udvikler deres indsigt i og forståelse for deres børns udtryk og behov.

Programteori 3

Det antages, at vejledning med afsæt i sensitivering og ressourcer vil føre til oplevelse af udvikling af forældrekompetencer hos forældre.

Figur 1: Oversigt evalueringens logik

For at kunne undersøge og bekræfte/afkræfte hypoteserne i programteoriene, vil evalueringen betjene sig af forskellige datatyper.

5.1 Data

Undersøgelsen betjener sig af kvalitative data, da populationen er så begrænset, at det ikke giver mening at indsamle kvantitative data.

Interviews:

- 1) Interview med tre professionelle, der har fulgt og brugt uddannelsen
- 2) Interview med leder og faglig udvikler af Familiehuset i Kolding
- 3) Interview med tre forældre, der arbejder sammen med Familiebehandlere, der har deltaget i efteruddannelsesforløbet

Video:

I forbindelse med undervisningen har deltagerne produceret video med optagelse af egen praksis. En af disse anvendes som data til belysning af sammenspillet mellem forældre og professionel.

Andet materiale:

- 1) Undervisningsplan og udvalgte dele af undervisningsmaterialet stillet til rådighed af lektor Anni Poulsen, Act2Learn, UCN
- 2) Refleksionsbreve, som deltagerne har lavet forud for efteruddannelsesforløbet.

5.2 Analysestrategi

Det teoretiske afsæt for analysen af data er begreberne transfer og transition (Wahlgren 2011). Wahlgrens forskning viser, at efteruddannelse har potentiale for at optimere en professionel praksis. Om denne optimering kommer til udfoldelse og i hvilket omfang afhænger af

- 1) undervisningens nærhed til praksis
- 2) kursisternes muligheder for refleksion over egen praksis alene og sammen med andre undervejs i kurset
- 3) efterfølgende muligheder for videndeling og fortsat konstituering af den nye viden og de nye kompetencer

Derfor undersøges det, hvordan familiebehandlerne vurderer netop disse forhold.

Det andet afsæt tages i ICDP's teoretiske grundlag. Her er der tale om en positiv og anerkendende tilgang til vejledning og forandringer. Det er en præmis, at forandringer kommer fra den vejledte og ikke kan pådømmes af en – nok så dygtig - professionel. Derfor er videooptagelser et vigtigt redskab, da billedfrekvenser med optagelse af samspil mellem barn og forældre egner sig til konkrete analyser og udpegning af vellykkede samspilssituationer. De grundlæggende antagelser i ICDP programmet anvendes både i relationen mellem underviser og deltagende familiebehandlere og mellem familiebehandlerne og forældre.

6. Analyse

Analyserne er struktureret således, at den første del undersøger de behov, som efteruddannelse i ressourceorienteret pædagogik er tiltænkt at opfylde og hvilke forventninger, de professionelle møder tilbuddet med. Hvad tænker de om udbytte og anvendelse i praksis?

Den anden del undersøger, hvilke forventninger familiebehandlere og deltagere og ledelsen i Børnehuset har til gevinster ved ICDP i forhold til at styrkelse af forælderrollen. Hvordan vurderer familiebehandlere potentialer i de forskellige dele af ICDP?

Den tredje del beskæftiger sig med virkningen af efteruddannelsen set med forældres øjne. Hvilke dele af ICDP programmet har de fået øje på som værdifulde, og hvad er udbyttet i forhold til udvikling af forældrekompetencer?

Resultaterne af analyserne vil blive opsummeret efter behandling af hver programteori for til sidst at blive samlet i en konklusion.

6.1 Familiebehandleres vurdering af udbytte

Programteori 1 drejer sig om de professionelles vurdering af læring og udvikling som en konsekvens af deltagelse i kursus i ICDP og familiebehandling. Endvidere drejer det sig om, hvordan forventninger til udbytte fra ledelse og deltagere står mål med det faktiske udbytte.

Programteori 1: Det antages, at professionelle familiebehandlere gennem undervisning i principperne i ICDP kan optimere hjælpen til udfordrede forældre

Der er anvendt data fra interview med:

- 1) faglig udvikler af Børnefamiliehuset
- 2) fokusgruppeinterview med to familiebehandlere
- 3) enkeltmandsinterview med en familiebehandler
- 4) refleksionsbreve forud for efteruddannelsesforløbet

6.1.1 Hvorfor efteruddannelse i ICDP?

Ledelsen af enheden fortæller, at begrundelsen for at vælge et efteruddannelses tilbud i ICDP beror på 1) de eksisterende kompetencer i medarbejdergruppen 2) at ICDP falder i tråd med Børnefamiliehusets visioner om samskabende processer som det bærende princip i forandringer 3) at ICDP-programmet lægger vægt på relationer.

Forældremålgruppen omfatter forældre til såvel anbragte som hjemmeværende børn. Fælles for målgruppen er svage forældrekompetencer, hvilket i nogle tilfælde beror på manglende rollemønstre i egen barndom, mens det i andre tilfælde kan det handle om manglende viden om og forståelse for børns behov. Fælles for målgruppen er også, at de som forældre har mange flere ressourcer, end de er bevidste om, og at mangel på anerkendelse af de gode samværsituationer betyder, at de negative samværsituationer fylder meget i disse forældres selvopfattelse.

Gruppen af medarbejdere, der har fået tilbudt efteruddannelse i ICDP, er alle uddannede pædagoger og har erfaring med pædagogisk arbejde med børns udvikling og trivsel. Det er nyt for denne gruppe at have fokus på forældre og facilitering af forældres omsorgskompetencer. Visionen for socialt og pædagogisk arbejde i Kolding Kommune indeholder ifølge faglig udvikler af Børnefamiliehuset en selvverdstrategi, hvor den enkelte skal styrkes i troen på sig selv og egne evner. Det betyder, at professionelle ikke længere kun skal indtage position som ekspert, men skal kunne yde stilladsering og facilitering af forandringsprocesser hos målgruppen.

"Det er jo forældre, som på en eller anden måde har mistet troen på sig selv, og hvor relationen mellem dem og børnene er blevet forstyrret sådan, at den kærlighed, de egentlig har til deres barn, og de drømme, de havde omkring det, at blive forældre, - det på en eller anden måde er brast" (Interview faglig udvikler)

De professionelles rolle er derfor at være forandringsagenter for forældrenes udvikling.

Faglig udvikler siger om den udvikling, hun har kunnet iagttage efter medarbejdernes deltagelse i kurset:

"den gruppe af medarbejdere tænkte at nu skulle de i spil og være eksperter. De har ændret deres position og tænkning omkring dette, således at de nu opfatter forældrene som eksperterne og som de vigtigste. Som inspiration til (denne vending red.) er opfattelse af udvikling kommet inde fra og ud og ikke den anden vej" (Interview faglig udvikler)

Faglig udvikler forklarer, at når valget faldt på ICDP og ikke et af de andre tilgængelige programmer, skyldes det den anerkendende og ressourceorienterede tilgang, som ICDP-programmet betjener sig af. Dertil kommer, at programmet er forholdsvis enkelt med vægten på de otte sam-

spilstemaer og syv sensitiveringsprincipper. Endvidere er der i valget lagt vægt på, at programmet anvender konkrete og visuelle redskaber i praksis. Ydermere fremhæves det, at ICDP egner sig til at etablere en fælles ramme og forståelse for professionelle i deres samspil med forældre samtidig med, at denne ramme også fungerer i forhold til forældrene. ICDP er som program evidensbaseret og undersøgt, hvilket også styrker tilliden til programmet. Programmet er desuden fleksibelt, idet samspilstemaerne er relevante i større eller mindre omfang i alle relationelle situationer mellem forældre og børn og desuden mellem professionelle og forældre.

Fleksibiliteten eller spændvidden i ICDP kan illustreres med følgende narrativ:

"Forældrene havde sådan en diagnostisk forståelse af barnet, så de kom til at se barnet udefra.... Så medarbejderen var nødt til at gå ud og arbejde først med at guide og rammestyre for at komme bagom, og dernæst tage fat i beskrivelse af, hvad barnets behov var" (Interview faglig udvikler)

For at støtte op om selvværdsstrategien, og i dette tilfælde implementeringen af den nye viden og de nye kompetencer, følges efteruddannelsen op af kontinuerlige og fastlagte møder mellem deltagerne. Der er også tilrettelagt en proces, hvor den nye viden kan spredes til de øvrige medarbejdere i Børnefamiliehuset.

Efteruddannelsen sigter mod personlig og faglig udvikling hos den enkelte medarbejder:

"... de har skullet gennem den her proces, hvor det handler om dem selv – altså indefra og ud.... og få modet til at kigge mere på sig selv - også i samtalen. Det har gjort dem mere sårbare, men det gode er, at de har kunnet dele med hinanden" (Interview faglig udvikler)

Den faglige udvikler er imponeret over de resultater, medarbejderne har opnået på kort tid: *"... de har jo fået fat i nogle familier, hvor der er taget små afgørende skridt – noget, ingen tidligere har kunnet gøre."*

Familiebehandlernes skulle ansøge og begrunde, hvorfor de gerne ville på kursus, og af besvarelsenerne fremgår det, at det især er den grundlæggende rollefordeling mellem professionel og bruger, som er attraktiv. Familiebehandlers funktion kan i denne sammenhæng betegnes som forandringsagenter, hvilket betyder, at ansvaret for udvikling og forandring ligger hos forældrene, mens ansvaret for adgang til faglig viden og facilitering af udviklingsprocesser ligger hos den professionelle.

6.1.2 Familiebehandlere som forandringsagenter

Som allerede omtalt er familiebehandlernes rolle som facilitatorer ny for deltagerne i efteruddannelsen, lige som det også er en ny måde at arbejde på. Det medfører et perspektivskifte for familiebehandlernes, idet de skal ændre deres fokus på børnenes udvikling til et fokus på forældrenes udvikling.

"jeg synes, det er et kæmpeskift at komme ud til forældre .... det er en kæmpeudfordring at få dem (forældrene red.) til at se, hvad børnene har brug for, og få dem til at mærke børnene" (fokusgruppeinterview familiebehandlere)

Opgaven går, ifølge familiebehandlernes, ud på at fremme det gode samspil mellem forældre og børn; at styrke deres indbyrdes relationer gennem positivt samspil. En anden måde at udtrykke

dette på dukker op i interviewene, hvor det betegnes som at se barnet fra dets inderside og ikke kun dets yderside. Familiebehandlerne skal med andre ord støttes forældre i at se om bag deres børns handlinger og få fat i børnenes intentioner og følelser. De skal lære at stille sig selv spørgsmålet: hvad er det på spil for mit barn? Forældrene støttes i at undgå at sætte lighedstegn mellem barnets handling og personlighed. Familiebehandlerne fremmer forældrenes positive, empatiske og medfølende tolkninger af barnets udtryk; tolkninger, der ligger til grund for deres forståelse for barnets handlinger. På samme måde, som forældrene får forståelse for barnets perspektiv, får familiebehandlerne gennem uddannelsesforløbet forståelse for forældrenes perspektiv. Disse processer kan altså forstås parallelle, hvilket er grundkernen i evnen til mentalisering, som er et vigtigt begreb i ICDP.

Overordnet set anvender familiebehandlerne altså den nye viden og de nye kompetencer i samarbejdet med forældrene. Familiebehandlerne øver sig også i at se om bag forældrenes handlinger og måder at håndtere forskellige situationer på.

"...jeg ser forældrene på en anden måde; de er meget fyldte af sig selv, så nogle gange kan de også fylde rigtig meget hos os. Dette ser vi mere bag om nu og spørger til, hvad der er på spil for forældrene, og så er det nemmere at justere sig i forhold til forældrene" (fokusgruppeinterview familiebehandlere)

Familiebehandlerne ser det som en styrke, at undervisningen har været tilrettelagt som en vekselvirkning mellem teori og praksis. Dels fordi de teoretiske begreber hurtigt har kunnet anvendes i praksis, dels fordi fællesskabet på holdet blev styrket ved, at alle skulle levere det samme til undervisningen i form af fx narrativer om stjernestunder og små videoklip fra egen praksis. Dette tog brodden af den uro, der følger med at stille sin faglighed til offentlig skue. Efter efteruddannelsesforløbet har de indhøstede erfaringer med at dele efterfølgende en betydning for holdets forhold til at indgå og bidrage til fælles refleksion. Erfaringer med at dele viden har også betydning for den enkelte, når vedkommende overfor hele personalet giver nogle af sine erfaringer videre.

Den overordnede politiske målsætning er at reducere antallet af anbringelser udenfor hjemmet, og familiebehandlerne tænker ICDP-programmet ind i den kontekst. At arbejde med principperne i ICDP er at styrke det forebyggende arbejde. Det vigtigste princip er at kunne arbejde med empatisk forståelse af forældre og deres zone for nærmeste udvikling. Ellers vil forældrene ikke kunne magte de udfordringer, der stilles dem.

"Jeg tænker, det der med at møde forældrene, hvor de er og hjælpe dem lige der. Det har de brug for. Nogle steder fortæller jeg forældrene om ICDP, andre steder ikke. Det kommer an på min vurdering af, hvad der er bedst i denne familie" (fokusgruppeinterview familiebehandlere)

Den professionelle dømmekraft er uanset nye forståelser og nye redskaber en vigtig faktor i den daglige pædagogiske praksis.

6.1.3 Familiebehandlerernes opfattelse af målgruppen

Eftersom forældre som målgruppe er ny for familiebehandlerne, er der en usikkerhed at spore omkring, hvordan målgruppen beskrives fagligt set. Der er således en tendens til at beskrive forældrene som ofre for egen barndom:

"...tænker, at mange af de forældre, vi kommer ud til, jo selv er brændte børn" (fokusgruppeinterview)

"Mange er på kontakthjælp, så mange af dem har jo sådanne aggressioner" (fokusgruppeinterview familiebehandlere)

"...og jeg tænker, at mange af dem jo er en del af den sociale arv, hvilket vil sige, mange af dem kommer fra dysfunktionelle familier, så deres eget billede af, hvad en mor er, er som regel ikke noget, de har lyst til at indtage – men i mangel på alternativer kommer de til at gentage det" (fokus interview familiebehandlere)

"En del af de forældre, jeg har, er meget negativt fokuseret. .. en mor synes fx, at samvær (med et anbragt barn red.) var så forfærdeligt, for barnet hylede og skreg hele tiden, og mor følte sig sat helt af – så halverede vi tiden og satte små positive mål op" (interview familiebehandler)

Det positive mål er beskrevet som en aftale med mor om at møde barnet med et smil og en varm velkomst, og denne lille aftale ændrer hele samværet i positiv retning. Familiebehandlerne betragter inspirationen fra de otte samspilstemaer som en slags kvalitetssikring af arbejdet og føler sig sikre i rollen som facilitatorer, da samspilstemaerne er så rige på handlemuligheder.

Familiebehandlerne har en fin forståelse for det pres, forældrene er udsat for. Mange øjne hviler på dem, og ikke alle professionelle omkring familien har en tro på, at de kan klare forældrerollen. Derfor er den positive anerkendelse af selv små fremskridt så vigtig.

Det givtige ved ICDP er ifølge en familiebehandler:

"Det virker at forstørre positive ting, og det med at aktivere forældrene til at være de vigtigste omsorgsgivere og personer i deres børns liv – samspilstemaerne er gode til at aktivere forældrene, også fordi det er på et forståeligt sprog"

Selvom familiebehandlerne opfatter forældrene som deres primære målgruppe, fylder børneperspektivet også i arbejdet. Således vurderer familiebehandlere, at der kan være situationer, hvor det er nyttigt at benytte sig af modelindlæring. Det betyder, at familiebehandleren konkret gennem sit samspil med barnet eller børnene viser, hvordan situationer kan håndteres uden konflikte til glæde for alle parter.

"I dag er det mig, der forbereder børnene på, om ti minutter, der slutter denne her aktivitet, og næste gang er det dig (mor eller far red.), der gør det på samme måde. Simpelthen hjælper dem med at få et billede af, hvordan det kan gøres" (fokusgruppeinterview familiebehandlere)

"De har ofte ikke haft en rollemodel, nogle gange så ved de (forældre red.) slet ikke, hvordan man leger med sit barn" (fokusgruppeinterview)

Det kræver ifølge familiebehandlerne tid og kontinuitet at understøtte forældres udvikling. Det positive ved ICDP som tilgang er, at selv små skridt tæller, lige som nuancer og detaljer via de foretrukne visuelle redskaber bliver synlige og tilgængelige for forældre i løbet af et øjeblik. Familiebehandlerne har en oplevelse af, at det kræver personligt mod at redefinere barnets adfærd overfor forældrene, men at det kan være nødvendigt for, at forældrene kan opleve, hvordan det kan gøres.

6.1.4 Opsamling programteori 1

Antagelsen om, at professionelle familiebehandlere gennem undervisning i principperne i ICDP kan optimere hjælpen til udfordrede forældre, kan bekræftes.

Undervisningens indhold og form afspejler og styrker en fælles vision om, at alle skal opnå den højst mulige selvstændighed og oplevelse af egen mestring.

Familiebehandlerne er blevet styrket i et perspektivskifte, hvor fokus flyttes fra børnene til forældrene. Ved at styrke forældreviden styrkes børns udvikling, idet forældre er de vigtigste omsorgsgivere og personer i et barns liv.

De otte samspilstemaer, redefineringen, sensitivitetsprincipperne samt øvelserne i at mærke barnets følelser er væsentlige redskaber i arbejdet. Det er tydeligt, at platformen også anvendes i samspillet mellem familiebehandlerne og de forældre, de støtter.

6.2 Familiebehandlerens vurdering af ICDP i praksis

Programteori 2 drejer sig om, hvordan principperne i ICDP-programmet omsættes i en pædagogisk praksis, og analysen er bygget op således, at følgende hypotese kan behandles:

Det antages, at familiebehandlere med afsæt i ICDP's sensitiveringsprincipper kan yde vejledning, der fremmer forældres kontakt til barnet, samt deres indsigt i og forståelse for deres børns udtryk og behov.

Der er anvendt data fra interviews med familiebehandlere.

6.2.1 Eksempler fra praksis

Familiebehandlerne har som en del af undervisningen arbejdet med begrebet stjernestunder.

De stjernestunder, som deltagerne har bragt med ind i undervisningen, og som de har skrevet om i deres logbøger, skulle indeholde en positiv samspilsoplevelse mellem familiebehandleren og forældrene. Dette perspektiv er vigtigt, da uddannelsens fokus hele tiden har været på familiebehandlerens praksis. Tanken er den, at forældre ændrer på deres praksis, når familiebehandleren fremadrettet arbejder med sensitiverende processer sammen med forældre.

Stjernestunder betegner de øjeblikke, hvor den vejledte (i dette tilfælde forældre) oplever at have succes med sine forehavender. Vejledningen har flyttet noget, og det er synligt for alle involverede.

En af stjernestunderne har som omdrejningspunkt, at en mor ændrer syn på sin søn. Gennem familiebehandlerens facilitering og sensitiverende spørgsmål mærker og ser mor sin søn. Spørgsmål til et billede er et led i denne facilitering. Familiebehandleren spørger, hvad sønnen laver, hvad er han opfyldt af, hvad kan han godt lide i situationen på det konkrete billede. Billedet er hentet frem fra en placering bag et gardin, da mor synes, hun ser for tyk ud på billedet og ikke i første omgang har sans for, hvad der foregår af samspil på billedet. Så første gang billedet anvendes til sensitivering af omsorgsgiver ser mor kun sig selv og ikke sønnen.

Næste gang, familiebehandleren kommer på besøg, står billedet fremme, og episoden udgør et vendepunkt i mors forståelse af sin opgave som forældre. Den vigtigste pointe er at hun får øje på sin søn og ikke længere kun har sig selv i centrum. Hun ser sønnens intentioner, ønsker og behov. Dette sker gennem mors fortolkning af hvad sønnen laver og hvordan han mon har det på billedet? Hun kan ikke længere forklare den dårlige relation med henvisning til drengens væremåde, men ser sit eget ansvar for relationen fremfor at pålægge drengen "skylden" for den svage relation. Dette er et eksempel på et af de små, men afgørende skridt, der er typisk for pædagogisk arbejde med rødder i ICDP.

En anden stjernestundsfortælling handler om en mor, der er helt overbevist om, at hun og hendes søn ikke har fælles interesser, og at det er grunden til, at deres relation er dårlig. Familiebehandleren italesætter nogle af de iagttagelser, hun har lavet i familien, og hun kan påpege flere interesser, der deles af både mor og søn. Dette får mor til at se med nye øjne på sin søn og på sig selv. Hun får en tro på, at tingene kan ændre sig til det bedre.

Et andet vigtigt begreb er empati eller mentalisering. Det drejer sig om, at forældre udviser empati overfor deres børn. En familiebehandler fortæller:

"Jeg synes, jeg har fået nogle redskaber i forhold til at sensitivere forældre. Fået en bevidsthed om, hvad det vil sige at få mors følelser berørt og få hende til at mærke barnet. Her synes jeg især det, med at bruge forældrenes egne barndomsoplevelser, er godt. Når man går ind og får dem til at mærke efter og sætte ord på og sammenligne med, hvordan var det så med lille Søren i den situation? Her har vi mor på indersiden, og det er først når mor har berøring med egne følelser, at det sker noget" (fokusgruppeinterview familiebehandlere)

Redefinering er endnu et vigtigt begreb. Det drejer sig om positive beskrivelser af barnet og relationerne. En familiebehandler fortæller:

"Det var en mor, som arbejdede med at redefinere barnet, fordi hun havde sådan en meget negativ opfattelse af ham, så hun beskrev ham altid i vendinger som "han gør", "han siger", "fordi han". Alt blev hele tiden lagt over på barnet." (fokusgruppe)

"Jeg tænker, at mange af vores forældre, når man kommer til dem første gang, så ser de barnet som problemet. Der er der jo rigtig meget, vi skal ind at gøre; redefinere barnet og hjælpe forældrene med at få øje på de skønne ting, deres børn gør." (fokusgruppe)

Familiebehandlerne er bevidste om, at egen tilgang til og forforståelse af de udfordringer, forældrene står med, har betydning for kvaliteten af deres arbejde. En familiebehandler fortæller:

"Hele den måde, vi kommer ud og møder familien på, er vigtig. Jeg tænker bare på den måde, man kommer ind af døren på, og den måde, man får sagt goddag på. Er det mig, der bare kommer med dagsordenen og bare buldrer løs, eller er det lige at justere sig i forhold til, hvad det lige

er, mor er optaget af i dag, og lade hende komme på banen. At være imødekommende over for det, så tror jeg, det er nemmere at få mor med” (fokusgruppe)

Familiebehandlerne giver udtryk for, at begreber og redskaber giver mening i praksis, og med systematiske refleksioner fører den nye viden til forandringer hos forældrene i løbet af kort tid.

6.2.2 Redskaberne

Det vigtigste redskab er anvendelse af visuelle medier i det pædagogiske arbejde. Det drejer sig om fotografier og videooptagelser. Gevinsterne ved de visuelle medier er tilgængeligheden og det helt konkrete, synlige niveau. Pointen er, at familiebehandleren sammen med forældrene fortolker sekvenser, der viser forældres samspil med deres børn. Ad denne vej bliver forældrene klogere på, hvornår adfærd og handlinger er positive og gør noget godt for relationen til deres børn. Forældrene lærer at se tegnene hos barnet på, om situationen opleves som givende og måske fuld af glæde. Analysemetoden indebærer, at der kun italesættes de iagttagelser, der er positive, og disse forstørres. Der er således ikke tale om ros og anerkendelse ud i den blå luft, men i stedet tale om anerkendelse i form af opmærksomhed og tydelighed omkring tegn på opbygning af gode relationer og samtaler.

En familiebehandler fortæller:

”Jeg har faktisk tænkt mig, næste gang jeg skal være sammen med den mor og hendes datter, som har rigtig mange problemer, at tage et billede med, jeg har på min iPad. Et rigtigt, dejligt billede jeg kan bruge og forstørre de positive ting, men jeg ved ikke om jeg tør” (interview)

Som citatet antyder, oplever familiebehandlerne billeder og videooptagelser som grænseoverskridende. Grænseoverskridende, fordi billeder og videooptagelser er så ”ærlige” og alligevel så åbne for fortolkninger. Selvom undervisningen har afmystificeret anvendelse af visuelle medier, er der en usikkerhed forbundet med analyse af billedmateriale. Det er her, at mulighed for gensidig sparring blandt kollegaer er så betydningsfuld.

”Det, at vi skulle filme os selv, var meget grænseoverskridende” (interview)

En familiebehandler fortæller:

”Billeder og videoer får mig til at få øje på små detaljer, som jeg før ville have overset. De der små revner, hvor man kan komme ind og skabe den forandring. De rykker en lille my i forhold til, at mor får øje på sin dreng eller giver hende nogle andre briller på. Det er et highlight for mig, når mor ser sit barn mere positivt i stedet for at skælde ud på det” (fokusgruppeinterview)

Normalt arbejder familiebehandlere alene, og ingen har adgang til at se dem over skulderen. Med det nye redskab er dette blevet muligt, så blufærdighed overfor kollegaer spiller en rolle i opstartsperioden. Der gives utvetydigt udtryk for, at det er meget givende og lærerigt at få sparring og bud på andre fortolkninger af situationerne fra kollegaer, så redskaberne opfattes som værdifulde.

6.2.3 Opsamling programteori 2

Antagelserne i programteori 2 kan bekræftes.

Familiebehandlerne er alle i gang med at ændre egen praksis overfor udfordrede forældre. Gennem arbejdet med egen forforståelse og gennem anvendelse af bl.a. redefinering ser familiebehandlere forældrene i et nyt lys. De identificerer flere udviklingspotentialer end tidligere.

Arbejdet i praksis er stadig nyt og omgærdet af en vis usikkerhed, men gode oplevelser med stjernestunder og forældre, der har rykket sig og opnået nye indsigter om sig selv og deres børn, betyder, at familiebehandlerne er optimistiske med hensyn til at opnå sikkerhed i den nye praksis gennem øvelse og gensidig sparring.

Redskabet visuelle medier har vist sig at være værdifulde i praksis, da de udgør et fælles tredje for behandlere og forældre. Analyser og fortolkninger af konkret billedmateriale fører til nye erkendelser for forældre og for familiebehandlere.

Arbejdet med ICDP i praksis fører hos familiebehandlere til respekt for selv små fremskridt.

6.3 Forældres vurdering af familiebehandling

Hypotesen i programteori 3 lyder:

Det antages, at vejledning med afsæt i sensitivering og ressourcer vil føre til oplevelse af udvikling af forældrekompetencer.

Familiebehandlernes vigtigste opgave er at udvikle de primære omsorgsgiveres forældrekompetencer i bred betydning. Forældre i projektet er kun blevet gjort bekendt med ICDP i det omfang, familiebehandlerne har fundet det relevant. Forældrene har derfor ikke et direkte kendskab til ICDP, men kun kendskab til delelementer såsom stjernestundsfortællinger og brug af videooptagelser.

Analysen er struktureret i tre temaer for at belyse, hvad forældre fortæller om behov for støtte og vejledning, om hvilke redskaber, de finder virksomme, og hvorfor. Endelig vil analysen indeholde forældrenes ønsker til fremtiden, hvor oplevelser med at modtage hjælp og rammerne herfor bliver belyst.

I analysen anvendes data fra fire kvalitative forældreinterviews.

6.3.1 Forældres syn på behov for støtte

Forældrene, der er blevet interviewet, har forskellige grunde til at deltage i familiebehandlingstilbuddet. Det kan handle om oplevelser med vold i hjemmet, stofmisbrug, forskellige diagnoser og det, at være unge forældre. Fælles for forældrene i projektet er, at de som familie har brug for hjælp i hverdagen, og de er blevet tilbudt familiebehandling.

Familierne har ikke kun brug for professionelle at tale med, men også brug for direkte hjælp omkring strukturering af praktiske opgaver og udfordringer i hverdagen.

En forælder fortæller: *"Hverdagstingene er mere besværlige for mig. I starten fik jeg hjælp til opvasken, hvor jeg stod og vaskede op med familiebehandleren"*.

Og i samme boldgade: *"Hun (familiebehandleren red.) hjælper mig med at skrive ting i min kalender, for det er jeg ikke særlig god til"* (forælder 2)

Familiebehandleren involverer sig i praktiske gøremål i hjemmet, når vedkommende skønner, at det fremmer kommunikationen og relationer til familien. Endelig består hverdagen jo netop af en række gøremål, og opfyldelse af barnets behov er med til at strukturere udførelse disse opgaver, hvorfor netop balancegang mellem fx opvask og opfyldelse barnets behov defineres som et vigtigt område at arbejde refleksivt med. Med andre ord: det kan lade sig gøre at klare praktiske opgaver i hjemmet samtidig med, at barnets behov bliver imødekommet.

Det er dog ikke familiebehandlerens opgave at udføre praktiske gøremål i hjemmet, men familiebehandleren mødes af forældre med en forventning om, at de kan formidle ønsker til praktisk hjælp videre til de relevante dele i det kommunale system.

Forældre oplever behov for støtte og vejledning i relationsopbygningen til barnet, hvor en far fx fortæller, at det er af stor betydning af få hjælp til at gå positivt ind i situationer, hvor han oplever, at barnet stiller urimelige krav. Hjælpen består i, at familiebehandleren "oversætter" barnets intentioner, hvorved det "urimelige" opløses til fordel for en forståelse af barnets intentioner. Det samme gør sig ifølge respondenterne også gældende i situationer, hvor han overser barnets invitationer til leg. Når der bliver sat ord på barnets handlinger, bliver det åbenlyst for respondenterne, hvad det er, barnet prøver på at udtrykke, og så giver det mening af indgå i legen.

En anden forælder fortæller om behov for vejledning:

"Til at begynde med arbejdede vi meget med øjenkontakt. Og med at hans (sønnen red.) problemer med at spise. Og hvis det er, at vi har sagt til ham, at han fx ikke må se fjernsyn, og så har slukket det, så har han haft svært ved at acceptere, at nu, nu skal han ikke have lov mere" (forælder 1)

Behovene for støtte og vejledning er grundlæggende forskellige hos de fire interviewede forældre. Blandt andet er behovet hos en af forældrene opstået i forbindelse med vold i hjemmet, hvor barnet har trukket sig ind i sig selv, og mor oplever derfor et behov for støtte og vejledning til håndtering af situationen og til at komme tættere på sin søn igen.

"Ja, han var et meget indelukket barn. Jeg vidste ikke, hvor jeg havde ham, og han vil ikke snakke om hans følelser og tanker og sådan. Det var nok derfor, jeg fik tilbudt hjælp" (forælder 4)

Her modtager forælderen støtte i sin forælderrolle ved at øve sig at have en mere positiv tilgang til barnet for på den måde at indse, at barnets attitude ikke i sig selv er en afvisning af hende.

Der er ofte tale om, at forældre i målgruppen har komplekse problemstillinger at arbejde med. Det kan være individuelle og sociale udfordringer i form af arbejdsløshed, diagnoser samt oplevelser med tidligere traumer. Disse har betydning for den måde, hvorpå de forvalter forælderrollen.

Kompleksiteten er tydelig i følgende to citater:

"Og det er også der, at jeg skal være positiv omkring det, og der er det godt, at vi har Y til det (hjælpe med at se positivt red.). På en eller anden måde kunne man godt bruge to familiebehandlere, en der hjælper med det psykiske, og ens indstilling til tingene, og en der ordner det praktiske,

så gør vi sådan og bam, bam, bam. Sådan, så går vi lige over og sætter noget vasketøj over, og så kan vi gå over og tage opvasken og sådan” (forælder1)

”Drengen har nok på nogle tidspunkter syntes, at det har været presset, vi har en ekstrem travl hverdag. Jeg startede på uddannelse for to sommer siden og øh. Der var han jo kun to måneder gammel, og jeg har måttet leve med nogle svære ting, for der har været et par dødsfald inden for de sidste par år, som også har ramt os hårdt, og så inklusiv, at der har været sundhedsplejersker fem gange og familierådgiver. Det har været meget presset for os, men jeg tror, at det har tjent ham godt, da vi jo har fået lært noget, og vi har fået lidt redskaber med. Så det har givet os noget, nogle redskaber, og vi har arbejdet på at få en nogenlunde stabil hverdag. Så jeg tror, at det har tjent ham godt i den sidste ende” (forælder 4).

At der er tale om familiebehandling og ikke bare støtte og vejledning til enkelte medlemmer af familien, fremgår af følgende citat:

”Jeg tror, det egentlig er sådan lidt det hele, når det kommer til stykket, for det handler jo også om, at vi skal fungerer sammen, på samme tid, så vi kan fokusere på, hvordan vi hver især har det med Viktor (opfundet navn red.), og hvis det er nødvendigt på, hvordan vi har det sammen” (forælder 2)

Vigtigheden af fokus på sammenspillet mellem de voksne er tydeligt i følgende citat:

”Der har været mange situationer, hvor Y (familiebehandler red.) har kunnet redde diskussioner, skænderier og ting og sager – at kunne sætte sig ned bagefter og snakke det igennem med Y og tage en snak sammen. Altså, vi har været vildt uheldige mange gange, hvor vores følelser, træthed og mangel på overskud er ramlet fuldstændig sammen, så det hele nærmest er eksploderet. Det har generelt været sådan nogle ting, det har været en stor hjælp” (forælder 2)

Behovene for støtte og vejledning er dynamiske i hver familie, og pointen er her, at ICDP-programmets tilgang til forudsætninger for udvikling – nemlig anerkendelse og inddragelse – er virksom og meningsfuld for forældrene.

Kun et enkelt forældrepar har selv søgt samarbejdet med Børnefamiliehuset. Forældreparret har allerede før barnet blev født følt et behov for støtte og vejledning. De øvrige forældre er blevet tilbudt samarbejdet igennem kommunale systemer i andre sammenhænge og har taget godt imod det.

6.3.2 Eksempler fra praksis - forældreperspektiv

Det er hovedsageligt til hverdagens praktiske gøremål og tydeliggørelse af egen rolle samt hjælp til at se og respondere på barnets følelser, at forældrene efterspørger hjælp. I det følgende fremstilles forældres konkrete eksempler på, hvorledes familiebehandleren støtter og vejleder i familien.

En af forældrene udtaler bl.a., at hans søns udvikling ikke har været helt alderssvarende, hvilket han bebrejder sig selv. Sundhedsplejersker og pædagoger har gjort opmærksom på dette, og familien føler skyld og skam i den forbindelse. Her har familiebehandleren været inde og ” ... synes, det er i orden, det vi kan og kan se, at vi faktisk prøver at gøre vores bedste”. (forælder 4)

Denne forælder fortæller, at det er en meget vigtig pointe i familiebehandlingen, at det bliver accepteret, at familien befinder sig i en presset situation, og at de oplever en anerkendelse af, at de som forældre tager forælderrollen alvorligt og bestræber sig på at gøre det bedste.

”Men, men det er også rart for os at vide, at hun syntes at det er okay, for vi har jo også været vant til, at der har været nogle pædagoger oppe i dagplejen, der har været ud efter vores søn, han har været lidt sent udviklet med at gå fx. Lige inden han blev to år, det var først rigtigt der, at han begyndte at gå. Og så har de været lidt på nakken på os, og hans sprog er heller ikke helt alderssvarende, kan jeg forstå. Og det er jo selvfølgelig lidt hårdt for os at høre, og vi bliver da også lidt frustreret en gang i mellem over at høre på det. Fordi at vi jo gør ligesom det, vi kan, ikke? Og så er det rart at vide, at der rent faktisk er en (familiebehandleren red.), der synes, at det er i orden, eller at vi er i orden. Eller at der en (familiebehandleren red.), der kan mærke, at vi rent faktisk prøver at gøre vores bedste. Og godt kan forstå, hvad det er for en situation, vi står i” (forælder 4)

En anden forælder fortæller, at familiebehandleren har deltaget i opfølgingsmøder i barnets institution, hvor forældrene har oplevet det som trygt og støttende i en situation, de ellers finder yderst skræmmende og udfordrende.

Forælderrollen fylder dog mest i interviewene. Det, at kunne få konkret støtte og vejledning i udøvelse af egen forælderrolle, er det centrale i tilbuddet, set med forældreøjne.

En af forældrene fortæller, at hun har brug for støtte til at blive en bedre mor for sit barn eller i hvert fald at få mere tro på, at hun kan blive en god mor. Her fremhæver hun nogle konkrete værktøjer, som hun og familiebehandleren arbejder målrettet med for at understøtte hendes udvikling frem mod en oplevelse af at mestre forælderrollen. Det vigtigste redskab er udarbejdelse af en bog, som familiebehandleren og denne forælder samarbejder om i en samskabelsesproces. I bogen nedskrives de ting, hun gerne vil lære, og de følger så i fællesskab løbende op på dem. Dette, vurderer mor, er et utroligt godt redskab for hende, og det er medvirkende til, at hun har fundet ud af, at hun godt kan de ting, hun i samarbejde med familiebehandleren sætter sig for. Derudover oplever hun, at redskabet er medvirkende til at hjælpe barnet i dets hverdag.

Denne forælder fortæller:

”Ja, for før følte jeg mig lidt frem i blinde. Lidt til højre og lidt til venstre, og jeg vidste ikke, hvor jeg skulle ligge mine bolde henne. Så jeg er blevet vejledt omkring, hvor jeg skulle ligge de bolde, og gøre det bedst muligt, så X (søn red.) kunne få en hverdag til at hænge sammen” (forælder 2)

Familierne udtrykker alle, at de får megen ros og anerkendelse af familiebehandlerne. Dette er i høj grad en ny erfaring, da familierne oplever, at de i andre foranstaltninger kun har fået at vide, hvad de gør galt, og hvad de skal gøre bedre. I materialet forekommer endog eksempler på, hvordan forforståelsen af udsatte familier hos professionelle kan spille ind på formulering af problemstillinger i familien.

”Jeg synes ikke, det var særlig rart i starten, da sundhedsplejersken kom engang om ugen, da var ubehageligt ... og der gik et halvt år, før hun indrømmede, at Viktor (opfundet navn red.) var tynd og lang, fordi han ligner sin far ..(underforstået – ikke fordi han ikke spiser nok) – vi følte os overvåget” (forælder 1)

Familiebehandlerens anerkendelse af familiens oplevede udfordringer omfatter således også de udfordringer, som andre kommunale indsatser har været medskabere af.

Anerkendelse og ros bliver formidlet gennem konkrete værktøjer. De mest anvendte i materialet er stjernestunder og videooptagelser af hverdagssituationer. I feedbackrunderne fokuseres der udelukkende på positive elementer, som forstørres og gøres tydeligere.

En forælder fortæller om at lære nyt om sit barn ved at lære at se barnets intentioner, ønsker og behov:

"Jamen f.eks. det med min indstilling, og forstå, hvorfor han (sønnen red.)gør, som han gør, fordi jeg har haft en opvækst der gør, at når man opfører sig, som han gør, så er det ren provokation, så er det fordi at man skaber sig, det har jeg altid fået at vide. Men i sådan nogle situationer, der har jeg altid haft meget svært ved at håndtere det og er blevet meget hurtigt sur. Men efterhånden som vi har snakket om tingene, og jeg har fået det forklaret på forskellige måder utallige gange, jamen, så er det blevet nemmere at håndtere og forstå hans måde at være på som et lille barn. Altså, jeg har givet ham voksnes træk, som at han f.eks. kan manipulere" (forælder 3)

For at understøtte ovenstående udtrykker en forælder, at han har arbejdet meget med at føle sig som en god far. Dette har været en stor udfordring for ham. Det har især været svært for ham at acceptere, at hans familie er tilknyttet tilbuddet på grund af hans tidligere misbrug. Han har følt sig utilstrækkelig og uegnet som det, han beskriver som en god far. Han udtrykker igennem interviewet, at han igennem familiebehandlingen og de konkrete redskaber får viden om, hvilke ting han gør godt i samspil med sit barn og i samspil med sin kæreste. Dette har medvirket til, at han er begyndt at se mere positivt på sig selv og sin forælderrolle.

"Ja, jeg har brug for støtte til det, jeg ser meget negativt på tingene, jeg ser meget sort/hvid, jeg har meget let ved at se på det negative i al ting, og så glemme det positive. Som f.eks. har jeg meget svært ved at se mig selv som en god far" (forælder 2)

Som nævnt er videooptagelser af hverdagssituationer er vigtigt redskab i ICDP-baseret familiebehandling, da netop video kan fastholde de gode øjeblikke, der udpeges og formidles af familiebehandleren og derfor kan fungere som modelindlæring (Bandura 2004).

6.3.3 Video som redskab

Forældrene synes i første omgang, at det er grænseoverskridende at skulle videooptages, men er alle enige om, at det er endog meget givende med den feedback og udpegning af gode øjeblikke, som familiebehandleren efterfølgende kan give. Der er i nogle tilfælde tale om en øjenåbner og helt ny bevidsthed om egne forældrekompetencer.

"Jeg fik at vide, at sådan som jeg gjorde på videoen, det skal jeg bare gøre hele tiden, så er det sådan set fint og præcis, som det skal være. Ikke perfekt. Jeg skal lære at være i hans situation og interessere mig for hans interesser og sådan. Og Eva (opfundet navn, kæreste, red.) fik bare at vide, at det var helt perfekt, hvad det foregik. Det er jeg sådan set rigtig glad for, for det letter lidt presset fra mine skuldre, da vi, inden vi kom i denne familiebehandling, hvor alt handlede om mig, så er vi kommet mere på bølgelængde. Tingene er bare blevet nemmere" (forælder 2)

Denne forælder fortæller, at videooptagelserne og den efterfølgende bearbejdning for ham betyder, at han nu kan give sig selv ros, da familiebehandleren ikke *"har bestilt andet end at fortælle mig, hvor god en far, jeg er, og alle mulige ting og sager. Og det er blevet meget, meget bedre"* (forælder 2)

Et vigtigt samspilstema i ICDP-programmet drejer sig om at gå med på barnets initiativ og sætte ord på aktiviteter og genstande. Samspilstemaerne er mere eller mindre bevidst i spil hele tiden, men de bliver først rigtige værdifulde, når de står tydeligt i bevidstheden.

"Det har rent faktisk været svært for mig at skulle omvende mig til at skulle sidde på gulvet og så følge hans initiativ. Og det har også været svært for mig, fordi jeg synes, det er meget primitivt, men det er det jo ikke nødvendigvis for ham (sønnen red.) Men så havde familiebehandleren taget nogle billeder af vores leg, som hun tog med næste gang, hvor han lavede et interview med mig ud fra billederne, som blev videooptaget. Det var en stor anerkendelse for mig og et godt skulderklap" (forælder 4)

Den samme forælder fortæller, at videooptagelse har fået ham i gang med at tale med sit barn. Han synes, det var rigtig svært, da han jo ikke umiddelbart fik respons. Ligesom at tale til en dukke eller bamse, siger han. Men da han på videoen kan se, at han faktisk får respons fra barnet, går det op for ham, *"at det her faktisk virker"* (forælder 4)

Der er ingen tvivl om, at videooptagelser som redskab virker, fordi tilgangen er anerkendende, og fordi familiebehandleren udelukkende fremhæver de situationer mellem barn og forældre, der fungerer godt. Den uro, forældre oplever ved at skulle videooptages, forsvinder efter første feedbackrunde, da frykten for at blive udstillet og ligefrem irettesat viser sig at være grundløs. En forælder fortæller herom:

"Det er en konstruktiv måde at se, hvordan vi egentlig gør noget. Altså uden, at man bliver frustreret over, at der kommer en der siger – hvorfor gør du ikke sådan her i stedet for – det er ikke helt så nemt at indse på den måde, for så bliver man lidt frustreret og træls et eller andet sted" (forælder 4)

Angående videooptagelsernes autenticitet så er de interviewede forældre enige om, at de i hverdagsituationerne ikke lader sig påvirke af, at de bliver videooptaget. De første par minutter kan forældrene godt i eget hoved gøre sig lidt mere umage, men de glemmer meget hurtigt kameraet og går fuldt ud ind i den situation, som de befinder sig i.

6.3.4 Hjælp eller kontrol

Familierne i målgruppen er visiterede til tilbuddet med henvisning til styrkelse af forældreevne. De befinder sig i en meget sårbar situation, hvad enten der er tale om førstegangsførelse, ny familiedannelse med baggrund i skilsmisse eller måske hjemtagning af et barn fra plejefamilie. Sårbarheden kommer frem i interviewene bl.a. som frustrationer over ikke at have fornemmelse af selv at styre den hjælp, der bliver tilbudt. Dertil kommer oplevelser af, at hjælpen kommer i mange udgaver og med mange forskellige begrundelser. En forælder fortæller:

"Jeg kan jo godt mærke, at der har været utallige mennesker omkring mig. Der har været to familiebehandlere fra kommunen, vores sagsbehandler, min mentor og Y fra misbrugscentret, to hjemmestøtter og EUP-grupper på sygehuset. Så jeg har haft mange mennesker omkring mig til"

at hjælpe mig den rigtige vej. Og det har i sidste ende gjort det lidt forvirrende for mig” (forælder 2)

For at familiebehandleren ikke blot bliver et nummer i rækken af professionelle, påpeger de interviewede familier, at det vil styrke indsatsen, hvis familierne bliver præsenteret for familiebehandleren en rum tid inden, familiebehandlingen skal finde sted. Det er naturligvis nemmest at iværksætte, når det drejer sig om førstegangsførelse, hvor mødet kan finde sted forud for fødslen. En forælder fortæller, at det første møde med familiebehandleren skete på sygehuset en af de første dage efter fødslen.

”Vi ville jo gerne lære hende at kende og gerne inden han blev født. Sådan at vi havde snakket med hende, og der ikke var det der pres på. Førstegangsfamilie med psykiske problemer, misbrug og sådan. Jeg havde et voldsomt pres på mine skuldre på grund af alt det” (forælder 1)

Forældrene er tilsyneladende bekymrede for den måde, familiebehandleren ser familien på, da familien kun er beskrevet ved hjælp af en række problematiske forhold. Forældrene ser på sig selv med systemets øjne og er derfor forsvarsberedte. Denne bekymring kunne familien slippe for, hvis familiebehandlingen blev sat i gang, før barnet blev født eller hjemtaget.

6.3.5 Ønsker til fremtiden.

Fælles for forældrene er, at de ønsker at fortsætte samarbejdet med familiebehandleren i et kortere eller længere tidsrum. De ønsker faktisk, at det skal fortsættes på den måde, som det hidtil har gjort. At familiebehandleren indretter sit arbejde efter familiens mønstre og rammer er medvirkende til, at de føler, at familiebehandlingen sker på deres præmisser. Ydermere er det medvirkende til, at de oplever at have kontrol over situationen.

En af forældrene udtrykker direkte at *”Hvis ikke vi havde haft familiebehandlingen, havde det hele været noget værre rod”*.

Der er et ønske om, at besøgene i hjemmet kunne være mere afslappede, og at familiebehandleren ville sætte sig ned og drikke en kop kaffe.

Slutteligt ønsker en af forældrene, at familiebehandlingen på sigt kan afvikles, da han føler at have fået den støtte og vejledning, der er nødvendig. Han ser sig klar til at afvikle familiebehandlingen. Han føler at have lært at se og forstå sit barn, hvilket er vigtige bestanddele i forældreevne.

Alt i alt er de interviewede forældre yderst positive over den måde, familiebehandlingen har fungeret på, og de har ikke nogle konkrete ønsker til større ændringer.

6.3.6 Opsamling programteori 3

Antagelsen om, at forældre gennem viden om og øvelse i sensitivering og synliggørelse af egne ressourcer oplever at udvikle forældrekompetencer, kan bekræftes.

Familiernes udfordringer er meget forskellige, men alle har en opgave i at forbedre relationerne i familien, hvilket sker gennem anvendelse af samspilstemaerne og systematisk feedback. Forældrene i undersøgelsen er meget positiv over for anvendelse af billeder og videoer, da det vurde-

---

res, at de konkrete udpegninger af, hvor samspillet lykkes, er en løftestang for yderligere udvikling.

Familierne fortæller om oplevelser med familiebehandlerne som en anden slags fra "kommunen", end de er vant til. Forældrene fortæller, at der vises respekt og accept af de problemstillinger, familien tumler med, og at den udstrakte medbestemmelse omkring hvilke temaer, der skal arbejdes med, er medvirkende til opbygning af en grundlæggende tillid.

Familierne er så at sige vant til at blive irettesat og belært om, hvordan de skal være forældre og gribe hverdagens gøremål an. Det nye, som familiebehandlerne bringer ind i familien, er anerkendelse og medbestemmelse, men også nye metoder, der gør det overskueligt at få øje på små fremskridt.

Familierne udtrykker på hver sin måde, at de ville ønske, at den accept, de møder hos familiebehandlerne, var blevet dem tilbudt tidligere i deres livsforløb.

7. Konklusion

Efteruddannelse af familiebehandlere tilknyttet Børnefamiliehuset i Kolding i foråret 2014 havde til formål at styrke mangfoldigheden af tilgange og metoder i organisationen, idet målgruppen af forældre, som organisationen henvender sig til og har som hovedopgave at støtte og vejlede, er differentieret og mangfoldig.

Undervisningen i den relations- og ressourceorienterede tilgang gennem præsentation af og træning i anvendelse af principper og redskaber i ICDP-programmet blev tilbudt ti medarbejdere.

Evalueringen viser, at den relations- og ressourceorienterede tilgang er uhyre virksom overfor de udfordringer, forældre står overfor i deres bestræbelse på at blive gode forældre. Den positive og anerkendende tilgang med påpegning af konkrete og synlige succeser i samspillet med barnet og/eller den anden voksne er meget effektive læringsarenaer.

Evalueringen viser, at familiebehandlerne er blevet styrket i perspektivskift fra fokus på børnene til fokus på forældrene. Ved at styrke forældreevnen styrkes børns udvikling, idet forældre er de vigtigste omsorgsgivere og personer i et barns liv.

De otte samspilstemaer, redefineringen, sensitivitetsprincipperne samt øvelserne i at mærke barnets følelser er væsentlige redskaber i dette arbejde. Det er tydeligt, at den samme platform også anvendes i samspillet mellem familiebehandlerne og de forældre, de støtter, så der er tale om dobbelt læring. Både den professionelle og den vejledte bliver klogere på sig selv og relationsarbejde.

Alle familiebehandlerne, der har deltaget i efteruddannelsen, er i gang med at ændre egen praksis overfor udfordrede forældre. Gennem arbejdet med egen forforståelse og gennem anvendelse af bl.a. redefinering ser familiebehandlerne forældrene i et nyt lys, og de ser flere udviklingspotentialer hos forældrene end tidligere.

Arbejdet i praksis er stadig nyt og omgærdet med en vis usikkerhed, men gode oplevelser med stjernestunder og forældre, der har rykket sig og opnået nye indsigter om sig selv og deres børn,

---

betyder, at familiebehandlerne er optimistiske med hensyn til at opnå sikkerhed gennem øvelse og gensidig sparring.

Redskabet visuelle medier har vist sig i praksis at være værdifuld, da de udgør et fælles tredje for behandlere og forældre. Analyse og fortolkning af konkret billedmateriale fører til nye erkendelser for forældre og for familiebehandlere.

Arbejdet med ICDP i praksis fører hos familiebehandlerne til fokus på detaljer og til respekt for også små fremskridt.

Familiernes udfordringer er meget forskellige, men fælles er en opgave med at forbedre relationerne i familien, hvilket sker gennem anvendelse af samspilstemaerne og systematisk feedback. Forældrene i undersøgelsen er meget positive over for anvendelse af billeder og videoer, da det vurderes, at de konkrete udpegninger af, hvor samspillet lykkes, er en løftestang for yderligere udvikling.

Familierne er så at sige vant til at blive irettesat og belært om, hvordan de skal være forældre og gribe hverdagens gøremål an. Det nye, som familiebehandlerne bringer ind i familien, er anerkendelse og medbestemmelse, men også nye metoder, der gør det overskueligt at få øje på selv små fremskridt.

Sluttelig skal det siges, at resultaterne af efteruddannelsen er undersøgt få måneder efter afslutningen, hvilket betyder, at usikkerhed forbundet med implementering af nye tilgange og arbejdsgange stadig er virksom på alle niveauer. Det være sig i organisationen Børnefamiliehuset og hos familiebehandlere såvel som forældrene. Dette forhold kan have indflydelse på resultatet.

Med det forbehold bliver det endnu mere forunderligt, at alle involverede vurderer udbyttet af efteruddannelsen meget positivt og med højt læringsudbytte til gavn for hårdt belastede familier med skjulte ressourcer.

---

8. Litteraturliste

Bach, Allan Stevn (2011): *Om ICDP. I: Kognition og Pædagogik*, nr. 79, marts 2011, 21. årgang.

Dahler-Larsen, Peter (2006a): Opskrift på virkningsevaluering. I: Dahler-Larsen, Peter og Hanne Katrine Krogstrup (red.), (2006): *Nye veje i evaluering*. Academica.

Dahler-Larsen, Peter (2006b): Om at overvinde forhindringer i virkningsevaluering. I: Dahler-Larsen, Peter og Hanne Katrine Krogstrup (red.), (2006): *Nye veje i evaluering*. Academica.

Hundeide, Karsten (2006): *Relationsarbejde i institution og skole*. Dafolo.

Kvale, Steinar og Svend Brinkmann (2009): *InterView. Introduktion til et håndværk*. Hans Reitzel.

Møller, Lis (2008): *Anerkendelse i praksis – om udviklingsstøttende relationer*. Akademisk Forlag.

Nordenbo, Sven Erik et al. (2008): *Lærerkompetencer og elevers læring i førskole og skole*. Et systematisk review udført for Kunnskapsdepartementet, Oslo. Dansk Clearinghouse for Uddannelsesforskning. Danmarks Pædagogiske Universitetsskole. København.

Wahlgren, Bjarne m.fl.(2005): *Refleksion og læring. Kompetenceudvikling i arbejdslivet*. Samfundslitteratur. København.